

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 60/97

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach v senáte zloženom z predsedu JUDr. Richarda Rapanta a sudcov JUDr. Jána Klučku a JUDr. Viery Mrázovej, o prijatej časti podnetu [REDACTED], bytom [REDACTED] zastúpeného JUDr. Tiborom Demom, advokátom, Liptovská 2, Bratislava, vo veci porušenia ústavného práva upraveného v čl. 94 a základného práva upraveného v čl. 30 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky postupom a konaním Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v súvislosti s referendom vyhláseným prezidentom Slovenskej republiky rozhodnutím č. 76/1997 Z. z. na 23. a 24. mája 1997 na neverejnom zasadnutí senátu 22. januára 1998 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom a konaním Ministerstva vnútra Slovenskej republiky nad rámec vymedzených ústavných a zákonných právomocí, pri zabezpečovaní vytlačenia a doručovania hlasovacích lístkov obciam na konanie referenda vyhláseného prezidentom Slovenskej republiky rozhodnutím č. 76/1997 Z. z. na 23. a 24. mája 1997, bolo **p o r u š e n é** ústavné právo [REDACTED] zúčastniť sa na referende upravené v čl. 94 Ústavy Slovenskej republiky a tým bolo **p o r u š e n é** aj jeho základné právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo upravené v čl. 30 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Vo zvyšnej časti podnetu **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 30. júna 1997 doručený podnet [REDAKOVANÉ], bytom [REDAKOVANÉ], zastúpeného JUDr. Tiborom Demom, advokátom, Liptovská 2, Bratislava (ďalej len „navrhovateľ“), v ktorom navrhol „začať konanie pred ústavným súdom vo veci porušenia práv navrhovateľa podnetu zaručených v čl. 30 ods. 1, v čl. 94 a v čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky“ v súvislosti s konaním referenda v dňoch 23. a 24. mája 1997 podľa rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky č. 76/1997 Z. z.

V odôvodnení podnetu navrhovateľ uviedol, že 24. mája 1997 sa dostavil do miestnosti na hlasovanie v mieste svojho trvalého bydliska v obvode okrsku č. 31 v mestskej časti Bratislava - Karlova Ves (sídliisko Dlhé Diely) ako riadne zapísaný občan do zoznamu oprávnených občanov na hlasovanie v referende, aby uplatnil svoje hlasovacie právo. Svoju totožnosť riadne preukázal občianskym preukazom. Príslušná okrsková komisia mu však napriek jeho upozorneniu nevydala platný hlasovací lístok so všetkými štyrmi referendovými otázkami, uvedenými v rozhodnutí prezidenta Slovenskej republiky č. 76/1997 Z. z. o vyhlásení referenda, ale iba s prvými tromi referendovými otázkami, pričom štvrtá referendová otázka na jemu vydanom tlačive hlasovacieho lístka chýbala. Tlačivo hlasovacieho lístka bolo vyhotovené v rozpore s ustanoveniami čl. 93 až 100 Ústavy Slovenskej republiky a aj v rozpore s § 15 ods. 1 písm. b) a ods. 3, 4 a 5 zákona č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda v znení neskorších predpisov, lebo na hlasovacom lístku nemožno vynechať ani jednu z platne vyhlásených referendových otázok. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v zmysle § 15 ods. 3 citovaného zákona v znení neskorších predpisov bolo povinné zabezpečiť vytlačenie hlasovacích lístkov

zo všetkými štyrmi referendovými otázkami a doručiť takto vytlačené hlasovacie lístky v potrebnom počte obci, v danom prípade aj mestskej časti Bratislava - Karlova Ves. Túto svoju povinnosť ministerstvo vnútra nespĺnilo na priamy pokyn ministra vnútra. V dôsledku toho ani obec nemohla splniť svoju zákonnú povinnosť podľa § 15 ods. 4 zákona č. 564/1992 Zb. a následne ani príslušná okrsková komisia pre referendum v mestskej časti Bratislava - Karlova Ves.

Navrhovateľ podal miestne príslušnej okrskovej komisii písomnú sťažnosť proti nevydaniu platného hlasovacieho lístka, na ktorú nedostal žiadnu odpoveď. Tým, že mu nebol odovzdaný platný hlasovací lístok so všetkými štyrmi referendovými otázkami, boli podľa jeho názoru porušené základné právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo (čl. 30 ods. 1 ústavy), ako aj ústavné právo zúčastniť sa na referende (čl. 94 ústavy).

Na základe jednotlivých skutočností uvedených v podnete navrhovateľ navrhol, aby ústavný súd po predbežnom prerokovaní prijal podnet na konanie a aby po konaní vo veci samej vyniesol rozhodnutie:

„Postupom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri zabezpečovaní tlače a doručovania hlasovacích lístkov pre referendum, ktoré bolo vyhlásené na dni 23. a 24. mája 1997, došlo k porušeniu základného práva [REDAKOVANÉ] priamo sa zúčastňovať na správe vecí verejných a práva zúčastniť sa na referende, ako aj k porušeniu neodňateľnosti týchto práv, ktoré sú zaručené čl. 30 ods. 1, čl. 94 a čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.“

Ústavný súd posúdil obsahové a procesnoformálne náležitosti podnetu a na neverejnom zasadnutí senátu konanom 1. októbra 1997 po predbežnom prerokovaní časť podnetu, v ktorej navrhovateľ namietal porušenie ústavných práv upravených v čl. 30 ods. 1 a čl. 94 Ústavy Slovenskej republiky, prijal na konanie. Časť podnetu, v ktorej namietal porušenie základného práva upraveného v čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky odmietol podľa § 25 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení zákona Národnej rady

Slovenskej republiky č. 293/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa tento zákon (ďalej len „zákon č. 38/1993 Z. z.“), pre jej zjavnú neopodstatnenosť.

Ústavný súd písomnou výzvou 2. októbra 1997 požiadal Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo vnútra“), adresovanou k rukám ministra vnútra, aby sa vyjadrilo k časti podnetu prijatej na konanie pred ústavným súdom. Ministerstvo vnútra, sekcia verejnej správy, vo vyjadrení zo 17. októbra 1997 č. j. 203/1-97/05125 podpísaným jej generálnym riaditeľom zaujalo stanovisko k jednotlivým častiam podnetu navrhovateľa. Vo vyjadrení k časti I podnetu uviedlo, že k rozhodnutiu prezidenta republiky z 13. marca 1997 č. 76/1997 Z. z. o vyhlásení referenda prijala vláda Slovenskej republiky uznesenie č. 278 z 22. apríla 1997, ktorým uložila ministrom vnútra v bode B I: „zabezpečiť doručovanie hlasovacích lístkov obciam len s otázkou uvedenou v I. časti písm. a) bodoch 1 až 3 rozhodnutia prezidenta“ a v bode B II: „do vyriešenia sporu nedoručovať obciam hlasovacie lístky s otázkou uvedenou v I. časti písm. b) 4. bode rozhodnutia prezidenta“. Toto uznesenie vlády, podľa názoru ministerstva vnútra, sa opieralo o to, že rozhodnutie prezidenta o vyhlásení referenda vychádzalo z nesprávneho výkladu čl. 93 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a je v rozpore s čl. 2 ods. 2, čl. 72, čl. 84 ods. 3 a čl. 98 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Ministerstvo vnútra ďalej uviedlo, že ústavný súd 21. mája 1997 prijal vo veci vyhláseného referenda uznesenie II. ÚS 31/97 publikované v Zbierke zákonov Slovenskej republiky pod č. 139/1997 Z. z., ktorým v senáte prerokoval návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na výklad čl. 72 a čl. 93 ods. 2 ústavy. Tento výklad citovalo uvedením výroku v bodoch 1 a 2 uznesenia ústavného súdu (na s. 3 vyjadrenia) a tvrdilo, že „v súlade s uznesením ústavného súdu minister vnútra rozhodol zabezpečiť tlač hlasovacích lístkov s tromi otázkami a ministerstvo vnútra zabezpečilo ich vytlačenie v zmysle § 15 ods. 3 zákona o spôsobe vykonania referenda“. Ďalej poukázalo na uznesenie Ústrednej komisie pre referendum č. 49 z 22. mája 1997, v ktorom konštatovala, že nie je povinná preskúmať, čo ministerstvo vnútra distribuuje ako hlasovací lístok a že takúto povinnosť nemajú ani obce. Podľa vyjadrenia ministerstva vnútra z jeho strany boli splnené všetky úlohy, ktoré mu vyplývajú zo zákona o spôsobe vykonania referenda. Potvrďuje to skutočnosť, že referendum sa konalo v termíne určenom v

rozhodnutí prezidenta republiky. O tom svedčí aj to, podľa názoru ministerstva vnútra, že „sa ho (referenda) podateľ zúčastnil a že od príslušnej okrskovej komisie pre referendum obdržal hlasovací lístok, ako to sám uvádza vo svojom podaní na str. 2“.

Vo vyjadrení k častiam II a IV podnetu ministerstvo vnútra uviedlo, že jeho postup pri zabezpečovaní tlače a doručovaní hlasovacích lístkov obciam pre referendum bol v súlade s uznesením ústavného súdu č. 139/1997 Z. z. z 21. mája 1997, pričom z vyjadrenia navrhovateľa vyplynulo, že sa referenda zúčastnil a od príslušnej okrskovej komisie pre referendum obdržal hlasovací lístok. Uvedené je teda v rozpore s jeho žiadosťou, ktorou žiada ústavný súd o vydanie rozhodnutia vo veci samej. Ústavné právo [REDAKOVANÉ] zúčastniť sa na správe vecí verejných hlasovaním v referende nebolo porušené. Preto ministerstvo vnútra navrhlo podnet navrhovateľa zamietnuť.

Ministerstvo vnútra oznámením z 28. októbra 1997 na požiadanie ústavného súdu z 23. októbra 1997 oznámilo, že netrvá na ústnom pojednávaní vo veci a súhlasilo s upustením od neho.

Navrhovateľ v stanovisku k vyjadreniu ministerstva vnútra doručeného ústavnému súdu 10. novembra 1997 oznámil, že súhlasí, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania, pričom svoj súhlas podmienil tým, že aj ministerstvo vnútra bude súhlasiť s upustením od ústneho pojednávania. Zároveň potvrdil, že sa oboznámil s vyjadrením ministerstva vnútra č. 203/1-97/05125 zo 17. októbra 1997 a v častiach II až V uviedol dôvody, pre ktoré - po právnom rozbere vyjadrenia ministerstva vnútra -nemôže s ním súhlasiť. Na základe dôvodov, uvedených k častiam II až V navrhovateľ navrhol, ak je to možné, upraviť petit podnetu z 24. júna 1997 tak, aby po konaní vo veci samej Ústavný súd Slovenskej republiky vyniesol toto

r o z h o d n u t i e :

„Postupom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri zabezpečovaní tlače a doručovania hlasovacích lístkov pre referendum, ktoré bolo vyhlásené na dni 23. a 24. mája 1997, došlo k porušeniu

a) základného práva [REDAKOVANÉ] priamo sa zúčastňovať na správe vecí verejných priamo a ústavného práva [REDAKOVANÉ] zúčastniť sa na referende, a to o každej referendumovej otázke uvedenej v rozhodnutí prezidenta Slovenskej republiky č. 76/1997 Z. z. o vyhlásení referenda, ktoré práva sú zaručené čl. 30 odsekom 1 a čl. 94 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj

b) ústavného práva [REDAKOVANÉ] na to, aby ministerstvo vnútra (na čele s ministrom vnútra) pri zabezpečovaní tlače a doručovania hlasovacích lístkov pre uvedené referendum postupovalo len tak, ako to ministerstvu vnútra dovoľuje Ústava Slovenskej republiky a zákon NR SR č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda v znení neskorších predpisov, ktoré právo je zaručené čl. 2 odsekom 2 a čl. 1 prvou vetou Ústavy Slovenskej republiky“.

II.

1. Ústavný súd v konaní o predmetnom podnete vychádzal zo skutkových zistení vyplývajúcich z tvrdení uvedených v podnete a vyjadrení ministerstva vnútra k nemu, z vyhodnotenia získaných dôkazov a z ich právneho posúdenia.

Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v čl. 2 ods. 1 ustanovuje, že štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom volených zástupcov alebo priamo. Tým je ústavnou formou vyjadrený základný princíp demokracie v právnom štáte, ktorým je zvrchovanosť občanov v Slovenskej republike. Výkon štátnej moci priamo občanmi je samostatnou formou uplatnenia moci v štáte občanmi, ktorí sú jej originálnymi nositeľmi, čo znamená, že všetky štátne orgány odvodzujú svoju právomoc od občanov ako zvrchovaného suveréna štátnej moci.

Priamy výkon štátnej moci ustanovuje ústava v piatej hlave druhý oddiel formou referenda (čl. 93 až 100).

Tento spôsob výkonu štátnej moci je charakterizovaný vo viacerých rozhodnutiach ústavného súdu. Napríklad v rozhodnutí ústavného súdu II. ÚS 94/95 z 13. decembra 1995 sa uvádza, že „referendum je v ústave najvyššou predvídanou formou, v ktorej sa vôľa obyvateľstva stane všeobecne právne záväznou“ (s. 21). Rovnako v náleze ústavného súdu č. PL. ÚS 42/95 z 2. mája 1995 ústavný súd vyslovil tieto závery: „Referendum je upravené v druhom oddiele piatej hlavy ústavy. Ústavný súd Slovenskej republiky to považuje za logicky a vecne správne, pretože ide vlastne o vykonávanie zákonodarnej moci priamo občanmi ... Ústavodarný orgán upravil zákonodarnú moc v Slovenskej republike dvojakým spôsobom. Táto moc patrí nielen Národnej rade Slovenskej republiky, ale aj priamo občanom.“ (s. 13). „Základným východiskom riešenia tejto problematiky je čl. 2 ods. 1 ústavy. I keď občania delegujú svoje práva parlamentu, predsa im zostáva - ako nositeľovi primárnej originálnej moci - právo rozhodovať o niektorých zásadných otázkach týkajúcich sa verejného záujmu priamo v referende ... (To) im poskytuje možnosť realizovať primárnu neodvedenú moc aj v takých prípadoch, keď by parlament nepostupoval v zhode s predstavami občanov ... Referendum je určitou „poistkou“ občana voči parlamentu ... aby občania v referende zobrali na seba zodpovednosť, ktorú parlament nechce, nemôže, nevie alebo nedokáže uniesť“ (s. 14-15).

Jedným zo základných princípov práv občanov, ktorým sa realizuje ústavný princíp ich zvrchovanosti v štáte (čl. 2 ods. 1 ústavy), je základné právo upravené v čl. 30 ods. 1 ústavy.

Podľa neho občania majú právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Termín „zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo“ nemožno uplatňovať restriktívne v zmysle práva občanov zúčastňovať sa len na uplatňovaní výkonnej moci v štáte či už účasťou na výkone štátnej správy alebo územnej samosprávy. V nadväznosti na čl. 2 ods. 1 ústavy sa občanom zaručuje právo zúčastňovať sa priamo na uplatňovaní každej zložky verejnej moci. Občania teda prostredníctvom ústavy rozhodujú, či budú svoju moc

vykonávať prostredníctvom zastupiteľského orgánu, alebo ju budú v niektorých prípadoch (podľa ich rozhodnutia) uskutočňovať priamo.

Podľa čl. 94 ústavy každý občan Slovenskej republiky, ktorý má právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky, má právo zúčastniť sa na referende.

Medzi účastníkmi konania bolo nesporne známou skutočnosťou, že prezident Slovenskej republiky (ďalej len „prezident republiky“) rozhodnutím z 13. marca 1997 č. 76/1997 Z. z. vyhlásil podľa čl. 95 Ústavy Slovenskej republiky a podľa § 2 ods. 1 zákona č. 564/1992 Zb. o spôsobe vykonania referenda v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 564/1992 Zb.“) referendum na 23. a 24. mája 1997. V tomto referende mali občania rozhodnúť (právo hlasovať) o štyroch otázkach, ako boli uvedené v časti I písm. a) a v bodoch 1 až 3 a písm. b) bod 4 rozhodnutia prezidenta republiky o vyhlásení referenda.

Ministerstvo vnútra vo svojom vyjadrení zo 17. októbra 1997 uviedlo, že „k rozhodnutiu prezidenta republiky z 13. marca 1997 č. 76/1997 Z. z. o vyhlásení referenda prijala vláda uznesenie č. 278 z 22. apríla 1997, ktorým uložila ministrom vnútra v bode B.1. zabezpečiť doručovanie hlasovacích lístkov obciam len s otázkou uvedenou v I. časti písm. a) bodoch 1 až 3 rozhodnutia prezidenta a v bode B.2. do vyriešenia sporu nedoručovať obciam hlasovacie lístky s otázkou uvedenou v I. časti písm. b) 4. bode rozhodnutia prezidenta“.

V tejto súvislosti ministerstvo vnútra ústavnému súdu oznámilo, že toto uznesenie vlády sa opieralo o názor, že rozhodnutie prezidenta republiky o vyhlásení referenda vychádzalo z nesprávneho výkladu čl. 93 ods. 2 ústavy a že je v rozpore s čl. 2 ods. 2, čl. 72, čl. 84 ods. 3 a čl. 98 ústavy. Vo svojom vyjadrení ministerstvo vnútra však neuviedlo žiadne právne relevantné dôvody, ktoré by mali objektívne potvrdiť správnosť tvrdenia nachádzajúceho sa v citovanom uznesení vlády a ani ono samé nepreukázalo, v čom mal spočívať nesprávny výklad a rozpor s uvedenými ustanoveniami ústavy. Uviedlo len výrokovú časť uznesenia ústavného súdu II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 publikovaného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky

č. 139/1997 Z. z. s tvrdením, že minister vnútra sa v súlade s uznesením ústavného súdu rozhodol zabezpečiť vytlačenie hlasovacích lístkov s tromi otázkami v zmysle § 15 ods. 3 zákona o spôsobe vykonania referenda, podľa ktorého ministerstvo vnútra zabezpečí, aby sa hlasovacie lístky vytlačili a v potrebnom množstve doručili obciam.

Pri rozhodovaní o podnete ústavný súd vychádzal okrem iného aj z právnych názorov uvedených v uznesení ústavného súdu II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997, podľa ktorých „pokiaľ ide o už vyhlásené referendum, prezidenta to zaväzuje a zaväzuje to aj iné štátne orgány, že musí prebehnúť. Ústava neumožňuje, aby bolo ešte pred vyhlásením výsledkov referenda zrušené“ (s. 33); „uznesenie ústavného súdu o výklade čl. 72 v spojení s čl. 93 ods. 2 ústavy nemá a nemôže mať žiaden priamy vplyv na ďalšiu prípravu a priebeh referenda vyhláseného rozhodnutím prezidenta Slovenskej republiky č. 76/1997“ (s. 33).

V súlade s uvedenými právnymi názormi ústavný súd hodnotil námietku ministerstva vnútra, že „rozhodnutie prezidenta o vyhlásení referenda vychádzalo z nesprávneho výkladu čl. 93 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a je v rozpore s čl. 2 ods. 2, čl. 72, čl. 84 ods. 3 a čl. 98 ods. 2“, ako zjavne neopodstatnenú. Naopak, aj z uznesenia ústavného súdu II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 vyplývalo, ako už bolo predtým uvedené, že vyhlásené referendum zaväzuje prezidenta republiky i iné štátne orgány a že musí prebehnúť, pričom ústava žiadnym svojím ustanovením nikomu neumožňuje, aby bolo ešte pred vyhlásením jeho výsledkov zrušené (ani zmenené). Záväznosť a nevyhnutnosť uskutočnenia referenda jednoznačne vyplýva z ústavného princípu legality štátnej moci (čl. 2 ods. 2 ústavy).

Ústavný súd pritom konštatuje plnú opodstatnenosť právneho záveru, že platným hlasovacím lístkom určeným na hlasovanie v referende vyhlásenom rozhodnutím prezidenta republiky č. 76/1997 Z. z. mohol byť len taký hlasovací lístok, ktorý mal náležitosti ustanovené v § 15 ods. 1 písm. a) až c) a v § 15 ods. 2 zákona č. 564/1992 Zb. Z toho vyplýva, že platným hlasovacím lístkom na hlasovanie vo vyhlásenom referende, podľa rozhodnutia prezidenta republiky č.

76/1997 Z. z. v žiadnom prípade nemohol byť hlasovací lístok obsahujúci len tri otázky, keď referendum bolo vyhlásené so štyrmi otázkami, pričom v § 15 ods. 1 písm. b) zákona 564/1992 Zb. je výslovne ustanovené, že „na hlasovacom lístku musí byť uvedená otázka, alebo otázky, ak je viac otázok označia sa poradovými číslami. Pri každej otázke vytlačia sa dva rámčeky, z ktorých jeden je nadpísaný slovom „áno“ a druhý slovom „nie“.“

Ak minister vnútra rozhodol, postupujúc pritom na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 278 z 22. apríla 1997, zabezpečiť vytlačenie hlasovacích lístkov s tromi otázkami, pričom vo vyjadrení ministerstva vnútra je uvedené, že tak postupoval aj v súlade s uznesením ústavného súdu (rozumie sa uznesenie č. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997), potom jeho konanie bolo v rozpore s čl. 94 ústavy a s ustanoveniami § 15 ods. 1 až 5 zákona č. 564/1992 Zb. Tým teda porušil ústavné právo navrhovateľa upravené v čl. 94 ústavy, t. j. že každý občan Slovenskej republiky, ktorý má právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky, má aj právo zúčastniť sa na referende.

V nadväznosti na závery vyplývajúce z citovaného rozhodnutia ústavného súdu je potrebné uviesť, že uznesenie o výklade ústavy (ústavného zákona) je všeobecne vyjadrením právneho názoru nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (ústavného súdu) na uplatňovanie vykladaného ustanovenia v prípade, ak je vec sporná. Rozhodnutie o výklade ústavného zákona samé osebe nemôže však priamo ukladať, meniť alebo rušiť práva a povinnosti účastníkov konania v spornej veci výkladu, ani osôb tretích. Rovnako sa nemôže dotýkať ani práv a povinností upravených v zákonoch prijatých na vykonanie konkrétneho základného práva. V danom prípade teda výklad konkrétnych ustanovení ústavy v rozhodnutí č. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 (podobne ako v iných prípadoch) nemôže mať priamy vplyv na povinnosti, ktoré zákon o vykonaní referenda upravuje pre všetky subjekty, ktoré sú podľa neho povinné referendum zabezpečiť (príprava a priebeh referenda vyhláseného prezidentom republiky).

K časti argumentácie ministerstva vnútra, ktoré považuje druhú časť výroku rozhodnutia ústavného súdu č. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 za okolnosť vylučujúcu protiprávnosť jeho postupu v súvislosti so zabezpečením tlače a doručovania hlasovacích lístkov pre vykonanie referenda vyhláseného na 23. a 24. mája 1997, ústavný súd uvádza nasledujúce právne úvahy a ich právne posúdenie a z toho vyplývajúce závery, využívajúc pritom všeobecne platné a uznávané metódy výkladu právnych noriem.

Rozhodnutie ústavného súdu môže vyvolať účinky vedúce k zmene platného právneho poriadku (konkrétneho všeobecne záväzného právneho predpisu) v podobe straty účinnosti alebo i platnosti (čl. 132 ústavy) výlučne iba jeho rozhodnutím, ktorým vysloví, že medzi právnymi predpismi uvedenými v čl. 125 ústavy je nesúlads. Takéto právne účinky však zásadne nenastávajú prijatím rozhodnutia ústavného súdu o výklade ústavy alebo ústavného zákona (§ 45 až 48 zákona č. 38/1993 Z. z.). Preto nemôže mať ani žiadne účinky na rozhodnutie prezidenta republiky o vyhlásení referenda podľa čl. 95 ústavy, najmä nemôže byť dodatočne po jeho uverejnení v Zbierke zákonov Slovenskej republiky „zmarené“ alebo inak „modifikované“, odvolávajúc sa pritom na jeho výrokovú časť. Vyhlásené referendum je záväzné (rovnako ako zákon) pre všetky subjekty, ktoré sa na jeho vykonaní podľa zákona č. 564/1992 Zb. zúčastňujú. Rozhodnutie prezidenta republiky o vyhlásení referenda je platné a nemeniteľné a ako také vyvoláva príslušné právne následky (zákonom upravené), t. j. ustanovuje povinnosti všetkých subjektov, ktoré podľa zákona č. 564/1992 Zb. na referende vyhlásenom prezidentom republiky participujú. Nikto (prezident republiky, vláda, ústavný súd, ministerstvo alebo iné štátne orgány) nemôžu meniť formuláciu, počet alebo poradie otázok vyhlásených pre referendum rozhodnutím prezidenta republiky. Jeho rozhodnutie č. 76/1997 Z. z., aby ako príloha k referendovej otázke č. 4 bol pripojený návrh ústavného zákona, aj keď nezodpovedalo ustanoveniu § 2 ods. 3 zákona č. 564/1992 Zb. (čo ústavný súd aj konštatoval v rozhodnutí č. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997), neoprávňovalo ministerstvo vnútra, ale ani ministra vnútra (odvolávajúceho sa pritom na uznesenie vlády SR č. 278 z 22. apríla 1997) rozhodnúť o znížení počtu referendových otázok na hlasovacích lístkoch zo štyroch na tri a konať v rozpore s jeho rozhodnutím č.

76/1997 Z. z. Odvolávanie sa ministerstva vnútra pri zdôvodňovaní svojho postupu v súvislosti s vytlačení a doručovaním hlasovacích lístkov obciam pre vykonanie referenda na citované rozhodnutie ústavného súdu o výklade čl. 72 v spojení s čl. 93 ods. 2 ústavy, nemôže byť preto zásadne považované za legitímny dôvod jeho postupu. Ako už bolo predtým konštatované, ústava a ani zákon č. 38/1993 Z. z. nespájajú s rozhodnutiami ústavného súdu o výklade ústavného zákona (ústavy) účinky, ktoré by mali právne dôsledky na konanie tretích osôb. Nie je teda možné, aby v dôsledku výkladu ústavného zákona, štátny orgán konal tak, ako to zákon neupravuje, t. j. v danom prípade menil otázky referenda vyhláseného prezidentom republiky, uplatňujúceho pritom nezastupiteľnú ústavnú právomoc upravenú v čl. 95 ústavy. Nakoniec ani samotné rozhodnutie ústavného súdu, na ktoré sa ministerstvo vnútra odvolávalo pri zabezpečovaní vytlačenia hlasovacích lístkov v referende a ich doručenia obciam, neobsahovalo v tomto smere žiadny (akceptovateľný) dôvod, pre takéto konanie spomínaného orgánu štátnej správy, pretože z jeho textu jednoznačne vyplýva, že „uznesenie ústavného súdu o výklade čl. 72 v spojení s čl. 93 ods. 2 ústavy nemá a nemôže mať žiaden priamy vplyv na ďalšiu prípravu a priebeh referenda vyhláseného rozhodnutím prezidenta Slovenskej republiky č. 76/1997 Z. z.“ (s. 33). Právny záver, že rozhodnutie ústavného súdu o výklade citovaných ustanovení ústavy neposkytlo žiadnemu subjektu v Slovenskej republike (vrátane ministerstva vnútra) oprávnenie rozhodovať o zmenách vo formulácii, počte a znení referendových otázok ďalej vyplýva aj z pokračujúceho textu nachádzajúceho sa na s. 33, podľa ktorého „pokiaľ ide už o vyhlásené referendum, prezidenta to zaväzuje a zaväzuje to aj iné štátne orgány, že musí prebehnúť. Ústava neumožňuje, aby bolo ešte pred vyhlásením výsledkov referenda zrušené“. Ústavný súd v spojitosti s prechádzajúcim konštatovaním zdôrazňuje, že ústava v čl. 2 ods. 2 pre štátne orgány výslovne ustanovuje len určité konanie („konať len v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon“). Podľa tohto ustanovenia ústavy je im zakázané akékoľvek chovanie iné. Ústavný príkaz „konať len v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon“ nemôže vo vzťahu k ministerstvu (ministrovi) zmeniť, prípadne nahradiť uznesenie vlády, ale ani výrok uznesenia ústavného súdu v konaní o výklad zákona podľa čl. 128 ústavy, v ktorom sa konštatuje, že určité konanie štátneho orgánu (prezidenta republiky) odporuje označenému ustanoveniu zákona. Pokiaľ nie je

ústavným súdom v konaní o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ústavy rozhodnuté o opaku, teda o tom, že zákon, prípadne jeho konkrétne ustanovenie nie je v súlade s ústavou (s jej ustanovením), platí prezumpcia ústavnosti každého zákona (ale i rozhodnutia prezidenta republiky o vyhlásení referenda na základe čl. 95 ústavy).

Ústavný súd konštatuje, že ak ministerstvo vnútra jeho rozhodnutiu o výklade č. 139/97 z 21. mája 1997 priznalo také právne účinky, ktoré jeho uplatnením viedli k postupu, výsledkom ktorého bolo zabezpečenie vytlačenia hlasovacích lístkov a ich doručenie obciam s iným počtom referendových otázok, ako boli uvedené v rozhodnutí prezidenta republiky č. 76/1997 Z. z., potom konalo inak, ako to upravuje zákon č. 564/1992 Zb., hoci podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Tento postup ministerstva vnútra evidentne viedol k porušeniu ústavného práva [REDAKOVANÉ] zúčastniť sa referenda upraveného v čl. 94 ústavy a tým aj jeho základného práva zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo upraveného v čl. 30 ods. 1 ústavy, ktorých aktívnu realizáciu mu v danom prípade práve umožňovala účasť na referende vyhlásenom prezidentom republiky vyhlásenom jeho rozhodnutím č. 76/1997 Z. z. na 23. a 24. mája 1997.

Pojem „právo zúčastniť sa na referende“ podľa sémantického, gramatického a logického výkladu ústavný súd chápe ako ústavné právo každého oprávneného občana, aby mu pri jeho účasti na rozhodovaní hlasovaním o referendovej otázke (referendových otázkach), bol vydaný taký hlasovací lístok, ktorý obsahuje referendovú otázku, a ak je otázok viac, tak referendové otázky, ktoré zodpovedajú otázkam podľa vyhláseného referenda (v Zbierke zákonov Slovenskej republiky). Takáto požiadavka zodpovedá i ustanoveniu § 15 ods. 1 až 6 zákona č. 564/1992 Zb. Podľa ods. 3 tohto ustanovenia ministerstvo vnútra zabezpečí, aby sa hlasovacie lístky (ktoré majú zákonné náležitosti podľa § 15 ods. 1 a 2 tohto zákona) vytlačili a v potrebnom množstve doručili obci. Podľa § 15 ods. 4 tohto zákona obec zabezpečí, aby boli hlasovacie lístky (ktoré majú zákonné náležitosti podľa § 15 ods. 1 a 2 tohto zákona) doručené v deň konania referenda všetkým okrskovým komisiám.

Napokon podľa § 15 ods. 5 tohto zákona oprávnený občan (pojem vymedzený v ustanovení § 5 zákona tak, že právo hlasovať v referende má každý občan Slovenskej republiky, ktorý má podľa zákona Slovenskej Národnej rady - odvolávka 4 pod čiarou uvádza zákon SNR č. 80/1990 Zb. o voľbách do SNR v znení neskorších predpisov - právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky) dostane iba taký hlasovací lístok, ktorý má zákonné náležitosti podľa § 15 ods. 1 a 2 zákona č. 564/1992 Zb. v miestnosti na hlasovanie v deň konania referenda.

V súvislosti s odvolaním sa ministra vnútra na uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 278 z 22. apríla 1997, ktorým mu ako jej členovi uložila zabezpečiť doručovanie hlasovacích lístkov obciam len s prvými tromi referendovými otázkami, a súčasne nedoručovať obciam hlasovacie lístky so štvrtou referendovou otázkou uvedenou v bode 4 rozhodnutia prezidenta republiky č. 76/1997 Z. z., ústavný súd vyslovuje tento právny názor.

Vláda je podľa § 32 zákona č. 347/1990 Zb. o organizácii ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov oprávnená riadiť, zjednocovať a kontrolovať činnosť ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy Slovenskej republiky a uznesením ako interným normatívnym aktom usmerňovať (dávať usmerňovacie pokyny) svojich členov, ako majú plniť svoje povinnosti. Uvedené usmerňovacie pokyny v žiadnom prípade nemôžu byť považované za zákonný dôvod pripúšťajúci konanie niektorého ministra alebo vedúceho ústredného orgánu štátnej správy nad rámec jeho zákonom vymedzenej právomoci.

Postup vlády v súvislosti s uložením vyššie uvedených povinností ministrovi vnútra svojím uznesením č. 278 z 22. apríla 1997 ústavný súd posudzuje aj v zmysle záveru, ktorý vyslovil vo veci sp. zn. II. ÚS 30/97 z 13. mája 1997, podľa ktorého: „Uznesenie vlády je interným normatívnym pokynom, ktorým nemožno rozširovať právomoc štátneho orgánu nad rámec kompetencií stanovených zákonom a pokiaľ konkrétne ide o vykonanie referenda. Zákon o spôsobe vykonania referenda presne určil štátnym orgánom vykonať činnosti potrebné na zabezpečenie referenda“,

v dôsledku čoho: „Vláda SR nemá ústavou ani zákonom ustanovené povinnosti na zabezpečenie vyhláseného referenda“.

Ústavný súd bez akejkoľvek pochybnosti zistil, že navrhovateľ svojou sťažnosťou z 24. mája 1997, adresovanou Okrskovej komisii č. 31 pre referendum Bratislava - Dlhé Diely (ktorú prevzala jej predsedníčka) preukázal, že sa ako oprávnený občan riadne zapísaný v zozname voličov dostavil 24. mája 1997 do miestnosti na hlasovanie v referende, konanom 23. a 24. mája 1997. Okrsková komisia mu vydala ako hlasovací lístok tlačivo, na ktorom sa nachádzali iba prvé tri otázky, pričom štvrtá otázka (taktiež prezidentom republiky v jeho rozhodnutí č. 76/1997 Z. z. uvedená) chýbala. Táto komisia mu nedokázala, resp. nemohla vydať platný hlasovací lístok, čo navrhovateľ vzápätí namietal tak, že „je porušením mojich základných práv a slobôd garantovaných Ústavou Slovenskej republiky“, a žiadal o nápravu protiprávneho stavu. Ministerstvo vnútra vo svojom vyjadrení potvrdilo, že „V súlade s uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky minister vnútra rozhodol zabezpečiť tlač hlasovacích lístkov s tromi otázkami a ministerstvo vnútra zabezpečilo ich vytlačenie v zmysle § 15 ods. 3 zákona o spôsobe vykonania referenda, ktorý ukladá ministerstvu vnútra zabezpečiť, aby sa hlasovacie lístky vytlačili a v potrebnom množstve doručili obciam.“ (s. 3 vyjadrenia). V ďalšej časti vyjadrenia ministerstvo vnútra uviedlo, že „Tlač a distribúciu hlasovacích lístkov zabezpečilo ministerstvo vnútra tak, aby ich obce mohli doručiť do všetkých miestností na hlasovanie v referende.“.

Z predložených písomných podkladov ústavný súd ako nesporné zistil, že na hlasovanie v referende bolo navrhovateľovi Okrskovou komisiou č. 31 pre referendum Bratislava - Dlhé Diely dané tlačivo hlasovacieho lístka len s prvými tromi referendovými otázkami, čo však nezodpovedalo referendu, vyhlásenému prezidentom Slovenskej republiky rozhodnutím č. 76/1997 Z. z. so štyrmi referendovými otázkami a nemalo teda zákonné náležitosti ustanovené v § 15 ods. 1 a 2 zákona o spôsobe vykonania referenda. Z uvedeného vyplýva, že Okrsková komisia č. 31 Bratislava - Dlhé Diely objektívne ani nemohla vydať navrhovateľovi platný hlasovací lístok so štyrmi referendovými otázkami na výkon jeho ústavného

práva podľa čl. 94 ústavy zúčastniť sa na referende vyhlásenom na 23. a 24. mája 1997, lebo vytlačenie takýchto hlasovacích lístkov ministerstvo vnútra ani nezabezpečilo, ani obciam nedoručilo. Tým ani obce nemohli zabezpečiť platné hlasovacie lístky pre okrskové komisie a tieto potom pre oprávnených občanov (voličov).

Ako neodôvodnené hodnotí ústavný súd tvrdenie ministerstva vnútra - napriek už uvedenému konštatovaniu a právny názorom, ktoré vyslovil ústavný súd v uznesení č. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997 - že „Zo strany ministerstva vnútra boli splnené všetky úlohy, ktoré mu vyplývajú zo zákona o spôsobe vykonania referenda. Potvrďuje to skutočnosť, že referendum sa konalo v termíne určenom v rozhodnutí prezidenta republiky. Neobstojí teda tvrdenie podateľ'a, že v dňoch 23. a 24. mája 1997 sa nemohol zúčastniť priamo na správe vecí verejných a zúčastniť sa na referende. O skutočnosti, že referendum sa uskutočnilo, svedčí aj to, že sa ho podateľ zúčastnil a že od príslušnej okrskovej komisie pre referendum obdržal hlasovací lístok, ako to sám uvádza vo svojom podaní na strane číslo 2. Ďalším dôkazom o vykonaní referenda sú aj vyhotovené zápisnice o priebehu a výsledku hlasovania v referende jednotlivých stupňov orgánov pre referendum“.

V súvislosti s týmto tvrdením ministerstva vnútra, ktorým nepochybne chcelo poukázať na správnosť svojho postupu a konania uskutočneného pri zabezpečovaní úloh v referende určenom na 23. a 24. mája 1997 vyplývajúcich pre neho z § 15 ods. 3 a § 30 ods. 1 zákona č. 564/1992 Zb. (resp. vysloviť neopodstatnenosť namietaného porušenia ústavného práva navrhovateľ'a upraveného v čl. 94 a základného práva upraveného v čl. 30 ods. 1 ústavy) ústavný súd považuje za nevyhnutné zdôrazniť, že plnohodnotným obsahom ústavného práva občana upraveného v čl. 94 ústavy nie je, a ani nemôže byť len samotná fyzická účasť občana na referende, bez ohľadu na to, či jeho vykonanie je v súlade so zákonom č. 564/1992 Zb. Reálne naplnenie tohto ústavného práva môže nastať zásadne iba vtedy, ak občanovi, ktorý má právo hlasovať v referende (§ 5 zákona č. 564/1992 Zb.) sa umožní zúčastniť sa toho referenda, ktoré vyhlásil prezident republiky svojím rozhodnutím uverejneným v Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Uvedené ústavné právo občana je

zabezpečené tými ustanoveniami citovaného zákona, ktoré vylučujú, aby otázky, ktoré prezident republiky (uplatňujúc pritom svoju nezastupiteľnú ústavnú právomoc) vyhlásil ako platné pre referendum, mohol ktokoľvek meniť, upravovať, či dokonca zrušiť. Takýto výklad obsahu ústavného práva upraveného v čl. 94 ústavy potvrdil za jedine správny okrem iného aj ústavný súd vo svojom uznesení č. II. ÚS 31/97 z 21. mája 1997. Z týchto právnych úvah logicky vyplýva nepochybný záver o neopodstatnenosti tvrdenia ministerstva vnútra, nachádzajúceho sa v jeho vyjadrení k podnetu zo 17. októbra 1997 (s. 4), v zmysle ktorého základné a ústavné právo navrhovateľa neboli jeho postupom pri zabezpečovaní tlače hlasovacích lístkov a ich doručovania obciam porušené, pretože referendum vyhlásené na 23. a 24. mája 1997 sa uskutočnilo, a on sám sa ho aj zúčastnil a obdržal hlasovací lístok od okrskovej komisie.

Svoj záver o neodôvodnenosti (nepreukázateľnosti) tvrdenia ministerstva vnútra - okrem už uvedeného - ústavný súd opiera o skutočnosť, že toto ministerstvo nepredložilo nijaké „zápisnice o priebehu a výsledku hlasovania v referende jednotlivých stupňov orgánov pre referendum“, ktoré vo vyjadrení uviedlo. V prílohe svojho vyjadrenia predložilo len neoverenú fotokópiu listiny, označenej ako „Uznesenie“, ktorá obsahuje uznesenia Ústrednej komisie pre referendum SR (v ďalšom len „ústredná komisia“), označené ako č. 45, č. 46, č. 47, č. 48, č. 49, č. 50 a č. 51 na troch listoch, na ktorých je uvedené aj znenie príslušného uznesenia, bez akéhokoľvek autorizovania. Z tejto listiny nevyplýva tvrdený záver o vykonaní referenda. Vzhľadom na to, že uznesenia č. 47 až 49 Ústrednej komisie, uvedené v predloženej listine, priamo súvisia s podnetom navrhovateľa a s okolnosťami zabezpečovania a doručovania hlasovacích lístkov obciam, ústavný súd považuje za dôležité uviesť v odôvodnení nálezu aj celé znenie týchto uznesení, ako sú na listine uvedené:

„č. 47   Ústredná komisia pre referendum Slovenskej republiky
- konštatuje, že uznesenie č. 37 z 21. mája 1997 nebolo splnené,
- opätovne ukladá ministrom vnútra SR doručiť hlasovacie lístky so štyrmi otázkami legálne opatrené pečiatkou Ústrednou komisiou pre referendum SR obciam pred začatím referenda,

- upozorňuje ministra vnútra SR, že v prípade nedodania hlasovacích lístkov so štyrmi otázkami, ktoré boli schválené Ústrednou komisiou pre referendum SR dňa 16.5.1997 obciam pred začatím referenda podá príslušnému orgánu štátu návrh na začatie trestného stíhania ministra vnútra SR vo veci marenia prípravy a priebehu referenda v dňoch 23. - 24. 5. 1997.

č. 48

Ústredná komisia pre referendum SR konštatuje,

A. že po celom území Slovenskej republiky Ministerstvo vnútra SR prostredníctvom okresných úradov distribuuje písomnosti, ktoré sú označené názvom „Hlasovací lístok“, obsahujú tri otázky a sú opatrené pečiatkou zhodnou s pečiatkou ÚKR SR,

B. že neznáma osoba napodobnila pečiatku ÚKR za účelom opatrenia písomnosti označenej názvom „HLASOVACÍ LÍSTOK“ obsahujúcej tri otázky pečiatkou ÚKR SR a tým konala v rozpore s uzneseniami ÚKR SR a prinajmenšom sfaľovala vôľu ÚKR SR v rozpore s rozhodnutím prezidenta SR č. 76/1997 Z. z.,

C. Ústredná komisia pre referendum SR

- schvaľuje podnet na začatie trestného stíhania neznámej osoby vo veci falšovania listiny - hlasovacieho lístka,

D. Ústredná komisia pre referendum SR

- ukladá predsedovi ÚKR SR a v jeho neprítomnosti prvému podpredsedovi ÚKR SR doručiť podnet podľa bodu B. tohto uznesenia Generálnej prokuratúre SR

Termín: 23. 5. 1997

č. 49

Ústredná komisia pre referendum Slovenskej republiky

- ukladá okrskovým komisiám pre referendum vyvesiť v miestnosti na hlasovanie vzor hlasovacieho lístka so štyrmi otázkami,

- konštatuje, že ÚKR SR nie je povinná preskúmať čo Ministerstvo vnútra SR distribuuje ako hlasovací lístok,

- túto povinnosť nemajú ani obce (mestské časti),

- za vytlačenie hlasovacieho lístka a jeho doručenie obciam (mestským časťami) v potrebnom množstve a podľa vzoru opatreného pečiatkou ÚKR SR zodpovedá Ministerstvo vnútra SR,
- žiada Ministerstvo vnútra SR, aby zabezpečilo doručenie tohto uznesenia na okresné komisie pre referendum a ich prostredníctvom okrskovým komisiám pre referendum.“

Ústavný súd v súvislosti s uvedenými uzneseniami ústrednej komisie považuje za potrebné uviesť, že v zmysle § 12 ods. 6 zákona č. 564/1992 Zb. ústredná komisia

- a) dozerá na dodržiavanie právnych predpisov pri príprave a konaní referenda,
- b) rozhoduje o sťažnostiach na postup okresných komisií,
- c) zisťuje výsledky hlasovania v referende,
- d) odovzdá zápisnicu o výsledku hlasovania Národnej rade Slovenskej republiky,
- e) plní ďalšie úlohy podľa tohto zákona a iných právnych predpisov.

Postavenie ministerstva vnútra, jeho úlohy pri uskutočňovaní referenda už vyhláseného prezidentom republiky, v referende sú upravené v § 15 ods. 3 zákona o spôsobe vykonania referenda a sú spojené len so zabezpečením vytlačenia potrebného množstva takých hlasovacích lístkov, ktoré majú náležitosti ustanovené v odseku 1 a 2 citovaného ustanovenia a ich včasného doručenia obciam tak, aby tieto prostredníctvom okrskových komisií mohli zabezpečiť, že oprávnený občan (volič) dostane hlasovací lístok v miestnosti na hlasovanie v deň konania referenda. Ministerstvo vnútra musí pre splnenie týchto povinností vyhotoviť vzory tlačív a zabezpečiť aj ich vytlačenie (§ 30 ods. 1 zákona č. 564/1992 Zb.) v takom časovom predstihu, aby umožnilo občanom vykonanie ich ústavného práva zúčastniť sa na referende.

Z obsahu uvedených ustanovení zákona o spôsobe vykonania referenda vyplýva jednoznačný a plne opodstatnený právny záver, že jediným a najvyšším legitímnym orgánom Slovenskej republiky, ktorý dozerá na dodržiavanie právnych predpisov pri príprave a konaní referenda a rozhoduje o sťažnostiach proti rozhodnutiam okresných komisií a plní ďalšie úlohy podľa písm. c) až e) § 12 zákona

o spôsobe vykonania referenda je Ústredná komisia pre referendum Slovenskej republiky. Minister vnútra ako jeden z podpredsedov ústrednej komisie (§ 12 ods. 3) má povinnosť v rámci úloh ministerstva vnútra (§ 30 ods. 1) zabezpečiť, v zmysle zásad spolupráce iných orgánov a osôb podľa § 27 citovaného zákona, potrebnú spoluprácu všetkých štátnych orgánov a obcí pri vykonávaní tohto zákona.

Vychádzajúc z predchádzajúcich právnych úvah a názorov a ich posúdenia ústavný súd dospel k záveru, že v dňoch 23. a 24. mája 1997 sa malo uskutočniť hlasovanie v referende zásadne o štyroch otázkach, uvedených v rozhodnutí prezidenta č. 76/1997 Z. z. z 13. marca 1997. Ministerstvo vnútra žiadnym právne relevantným dôvodom nepreukázalo (a logicky ani nemohlo) opodstatnenosť svojho tvrdenia, že sa toto referendum uskutočnilo. Z jeho vyjadrenia, z údajov uznesení č. 47 až 49 ústrednej komisie (predložených ministerstvom vnútra) a z tvrdení a dôkazu navrhovateľa podnetu ústavný súd mal za preukázané, že pre uskutočnenie referenda vyhláseného prezidentom republiky na 23. a 24. mája 1997 nevytvorilo ministerstvo vnútra zákonné podmienky ustanovené v § 15 ods. 1 až 6 zákona č. 564/1992 Zb., lebo v rozpore s nimi a znením referenda vyhláseného v Zbierke zákonov Slovenskej republiky nezabezpečilo vytlačenie hlasovacích lístkov a ich doručenie obciam spôsobom, ako na základe čl. 100 ústavy ukladá citovaný zákon. Týmto konaním ministerstva vnútra došlo aj k porušeniu princípu zvrchovanosti občanov nad štátnou mocou (čl. 2 ods. 1 ústavy).

Ministerstvu vnútra a ani samotnému ministrovi vnútra (ani žiadnemu inému štátnemu orgánu) nebola zákonom č. 564/1992 Zb. zverená právomoc dozerať na dodržiavanie právnych predpisov pri príprave a konaní referenda a hodnotiť, či otázky predložené v referende (v rozhodnutí prezidenta republiky o vyhlásení referenda) sú formulované v súlade so zákonom. Neexistencia takejto právomoci však vylučuje, aby ktorýkoľvek štátny orgán svojím konaním dodatočne po platne vyhlásenom referende, rozhodoval o akejkolvek úprave hlasovacích lístkov, napr. tým, že na nich vynechá otázku, ktorá bola platne vyhlásená prezidentom republiky, ako tomu bolo v prípade referenda vyhláseného na 23. a 24. mája 1997. Zákon č. 564/1992 Zb. neupravuje žiadne výnimky z jeho ustanovení o hlasovacích lístkoch,

ich zákonných náležitostiach, o ich vytlačení a doručovaní obciam. Vychádzajúc z uvedeného ústavný súd konštatuje, že ministerstvo vnútra nebolo oprávnené zmeniť obsah referenda (ani počet otázok) vyhláseného prezidentom republiky rozhodnutím č. 76/1997 Z. z.

Ústavný súd hodnotiac postup (konanie) ministerstva vnútra v súvislosti s predmetným referendom (ktoré postupovalo podľa pokynov ministra vnútra) konštatuje, že dôvody akéhokoľvek iného konania z jeho strany, než takého, ktoré upravuje zákon č. 564/1992 Zb. pre tento orgán štátnej správy (jeho ústavným podkladom je čl. 100 ústavy), nemožno akceptovať. K tomuto záveru dospel posúdením ústavného princípu zvrchovanosti štátnej moci občanov v Slovenskej republike, posúdením namietaných práv navrhovateľa upravených v ústave a práv a povinností orgánov zabezpečujúcich spôsob vykonania referenda (osobitne ministerstva vnútra) upravených v citovanom zákone.

Ústavný súd v konaní o podnete [REDAKOVANÉ] dospel k záveru, že ministerstvo vnútra tým, že nezabezpečilo vytlačenie hlasovacích lístkov a ich doručenie obciam spôsobom, ako mu to zákon č. 564/1992 Zb. ukladá, porušilo ústavné právo navrhovateľa upravené v čl. 94 ústavy, a to právo zúčastniť sa na referende vyhlásenom prezidentom republiky na základe jeho rozhodnutia č. 76/1997 Z. z. Toto právo nemohol vykonať preto, že ministerstvo vnútra nesplnilo svoju zákonnú povinnosť zabezpečiť, aby sa hlasovacie lístky, obsahom a predmetom totožné s referendom vyhláseným na 23. a 24. mája 1997 vytlačili a doručili obciam. V spojení s porušením tohto ústavného práva konaním ministerstva vnútra, bolo porušené i základné právo navrhovateľa upravené v čl. 30 ods. 1 ústavy, t. j. právo zúčastniť sa prostredníctvom tohto referenda na správe verejných vecí priamo (vyjadrenie záujmu o prijatie ústavného zákona o priamej voľbe prezidenta republiky občanmi Slovenskej republiky). Označeným konaním ministerstva vnútra došlo aj k porušeniu princípu zvrchovanosti občanov nad štátnou mocou reprezentovanou štátnymi orgánmi, ktoré svoju moc získavajú práve od občanov Slovenskej republiky (čl. 2 ods. 1 ústavy).

2. Ústavný súd si neosvojil tvrdenie navrhovateľa uvedené v časti III bod 1 a v časti VI písm. b) upraveného petitu navrhovateľa zo 6. novembra 1997 (nesprávne uvedené 6. októbra 1997), v ktorom reagoval na vyjadrenie ministerstva vnútra. Navrhovateľ v ňom tvrdil, že „uvedený čl. 2 ods. 2 a čl. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky - minimálne implicitne - celkom jednoznačne a nepochybne ustanovujú, že každý občan (a vôbec každá fyzická osoba a každá právnická osoba) má právo na to, aby všetky štátne orgány (vrátane ministerstva vnútra na čele s ministrom vnútra) voči nemu konali len to, čo im dovoľuje Ústava Slovenskej republiky a ďalšie zákony. Prítom každý občan má predovšetkým právo na to, aby nijaký štátny orgán (ani ministerstvo vnútra na čele s ministrom vnútra) v neprospech občana nekonal nič, čo štátnemu orgánu jednoznačne (výslovne) nedovoľuje Ústava Slovenskej republiky a ďalšie zákony.“.

Podľa právneho názoru ústavného súdu objektívne právo upravené v čl. 2 ods. 2, v čl. 1 prvej vete Ústavy Slovenskej republiky chráni ústavné zriadenie Slovenskej republiky ako zvrchovaného, demokratického a právneho štátu aj tým, že upravuje právomoc štátnych orgánov konať iba na základe ústavy, v jej medziach, v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Tým zároveň chráni aj základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb, a to aj v spojení s čl. 1 a čl. 2 ods. 1 a 3 ústavy a so základnými právami a slobodami upravenými v druhej hlave ústavy a tiež ústavnými právami, akým je aj ústavné právo občanov Slovenskej republiky podľa čl. 94 ústavy. Objektívne ústavné právo spolu s právnymi predpismi, ktoré upravujú spôsob jeho vykonania, chráni fyzické osoby a právnické osoby, prípadne občanov. Nepriznáva im však okrem už uvedených základných a ďalších ústavných práv primárne subjektívne práva (právne nároky). Fyzickým osobám a právnickým osobám, resp. občanom môžu vzniknúť len sekundárne práva (povinnosti) v prípade, ak štátne orgány porušením objektívneho práva podľa citovaných článkov ústavy porušili konkrétne základné právo alebo ústavné právo dotknutého subjektu.

Upravený návrh petitu navrhovateľa podľa časti VI písm. b) vychádzal z takto stotožneného objektívneho a subjektívneho práva. Ústavný súd preto jeho návrhu

nevyhovel. Na základe všetkých uvedených skutočností ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

P o u ě e n í e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 22. januára 1998